

บทที่ 7

การอ่านเพื่อวิเคราะห์ข้อเท็จจริงและความเห็น

เค้าโครงเรื่อง

1. ความหมายของข้อเท็จจริงและความเห็น
 - 1.1 ข้อเท็จจริงคืออะไร
 - 1.2 ความเห็นคืออะไร
2. การอ่านเพื่อวิเคราะห์ข้อเท็จจริงและความเห็น
 - 2.1 ข้อเท็จจริงมีความถูกต้องเพียงใด
 - 2.2 ความคิดเห็นมีความเหมาะสมหรือไม่เพียงใด

สาระสำคัญ

1. ข้อเท็จจริงหมายความว่าสิ่งที่สามารถพิสูจน์ได้ว่าผิดหรือถูก ส่วนความคิดเห็นนั้นหมายถึงข้อคิดหรือการตัดสินใจของผู้เขียนที่มีต่อเรื่องที่เขียน ความคิดเห็นดังกล่าวยังไม่มีการรับรองหรือมีการตัดสินใจว่าดีหรือถูกต้อง ความคิดเห็นของผู้เขียนเป็นเพียงปฏิกิริยาของผู้เขียนที่แสดงออกมาเป็นคำอักษรให้ผู้อ่านได้รับทราบเท่านั้น
2. ผู้อ่านประเมินคุณค่าของข้อความที่อ่าน โดยตรวจสอบข้อเท็จจริงที่อ่านว่ามีความเป็นปัจจุบัน ทันสมัย และมาจากแหล่งที่น่าเชื่อถือได้เพียงใด การประเมินคุณค่าของข้อความที่เป็นความคิดเห็นนั้นประเมิน โดยตรวจสอบว่ามีเหตุผลที่เหมาะสมพอจะเชื่อถือได้หรือไม่ และความคิดเห็นนั้นมีความสัมพันธ์กับความจริงมากน้อยเพียงใด

จุดประสงค์การเรียนรู้

ภายหลังจากที่นักศึกษาเรียนบทนี้จบแล้ว นักศึกษาสามารถ

1. บอกความแตกต่างได้ว่า ข้อความใดเป็นความจริง และข้อความใดเป็นความคิดเห็น
2. วิเคราะห์หรือประเมินคุณค่าของข้อความ ทั้งข้อเท็จจริงและความคิดเห็นได้ โดยพิสูจน์ได้ว่าเป็นข้อเท็จจริง และบอกเหตุผลได้ว่า ข้อคิดเห็นนั้นๆ น่าเชื่อถือได้-ไม่ได้อย่างไร

ทักษะพื้นฐานที่จำเป็นต่อการอ่านเพื่อศึกษาข้อเท็จจริงหรืออ่านเชิงวิจารณ์อีกประการหนึ่งคือความสามารถในการอ่านที่บอกได้ว่า ข้อความใดเป็นความจริงและข้อความใดเป็นเพียงความคิดเห็นของผู้เขียน ในบางครั้งผู้อ่านอาจเกิดการสับสนได้ทั้งนี้ เป็นเพราะผู้อ่านยังขาดประสบการณ์ หรือมีความรู้ในสิ่งที่อ่านไม่เพียงพอ ดังนั้นทักษะในการแยกความแตกต่างระหว่างความจริงและความคิดเห็น จึงเป็นสิ่งที่ผู้อ่านควรจะมีฝึกฝนให้เกิดความชำนาญต่อไป

1. ความหมายของข้อเท็จจริงและความเห็น

1.1 ข้อเท็จจริง คืออะไร

ข้อเท็จจริง (Facts) คือข้อความหรือสิ่งที่สามารถพิสูจน์ได้ว่าถูก-ผิดอย่างไร โดยมีเหตุผลมารองรับ หรือสามารถจะเห็นได้จากของจริง หรือหลักฐานต่าง ๆ ที่มีอยู่ ตัวอย่าง

"The majority of voters supported candidate X."

ข้อความนี้เป็นความจริง เพราะสามารถจะหาหลักฐานได้โดยการนับจำนวนของผู้ที่
มาออกเสียงเลือกตั้ง หรือ

Dang's house is smaller than Dam's.

ข้อความนี้เป็นจริง เพราะสามารถพิสูจน์ได้จากการวัดเนื้อที่หรือนับจำนวนห้อง หรือ อาจมองด้วยตาเปล่าก็เห็นได้ชัดเจนว่าบ้านของแดงมีขนาดเล็กกว่าบ้านของดำ

1.2 ความคิดเห็น คืออะไร

ความคิดเห็น (Opinions) เป็นเพียงความคิด หรือข้อคิดเห็นที่เป็นของบุคคลเพียงคนเดียว ข้อคิดเห็นดังกล่าว อาจจะดีหรืออาจจะมั่วคืออยู่ด้วยก็ได้ มีผู้เขียนหลายท่านที่ชอบ ทักท้วงเข้าข้างตัวเอง ว่าความคิดเห็นของตนเป็นความจริง จึงเขียนโน้มน้าวจิตใจผู้อ่านให้ เชื่อถือได้โดยง่าย ดังนั้นในการอ่านจึงต้องระมัดระวังให้ดี เพราะอาจเข้าใจผิดว่าข้อคิด เห็นที่ผู้เขียนนำมาเสนอนั้นเป็นข้อเท็จจริงไป ตัวอย่าง

'French is more beautiful than Spanish'.

ข้อความดังกล่าวนี้ จัดว่าเป็นเพียงข้อคิดเห็นของผู้เขียนเท่านั้น เพราะยังไม่มี การพิสูจน์ใด ๆ ว่า ภาษาฝรั่งเศสจะมีความไพเราะมากกว่าภาษาสเปน เป็นเพียงแต่ผู้เขียนรู้สึก เอาเองว่า ภาษาฝรั่งเศสไพเราะกว่าภาษาสเปนเท่านั้น หรือผู้เขียนอาจจะมั่วคือไม่ชอบ ภาษาสเปนอยู่แล้วก็เป็นได้ จึงได้มีความเห็นเช่นนั้น

กิจกรรมการเรียนรู้ที่ 1

จงพิจารณาข้อความต่อไปนี้ แล้วให้เขียน F หน้าข้อความที่ท่านเห็นว่าเป็นความจริง และเขียน O หน้าข้อความที่เป็นความคิดเห็น

-1. Magma is a solution of elements, but does not crystallize the way ordinary solutions do.
-2. A good work-study schedule insures effective learning.
-3. Agriculture alters the ecosystem.
-4. Honesty and success are basically incompatible.
-5. A person of good reputation is always a person of good character.
-6. Earning a college degree is quite difficult.
-7. Scientists should keep their minds open and consider all potential causes.
-8. The REM pattern of both subjects shows a predominance of vertical eye movement.
-9. Substitution words are used to replace words, groups of words, or sentences.
-10. Powdered gelatin mixed with hot water provides a means of creating such three-dimensional makeup effects as moles, warts, wounds, scars, and welts.

2. การอ่านเพื่อวิเคราะห์ข้อเท็จจริงและความเห็น

หลังจากที่ผู้อ่านสามารถบอกความแตกต่างของข้อความที่อ่านได้แล้วว่า ข้อความใด เป็นความจริง และข้อความใดเป็นความเห็นแล้ว ความสามารถขั้นต่อไปก็คือ จะต้อง วิเคราะห์หรือประเมินข้อเท็จจริง และความเห็นเหล่านั้นให้ได้ว่าเป็นข้อเท็จจริงหรือเป็น ความคิดเห็นที่ดี และเหมาะสมเพียงใด

2.1 ข้อเท็จจริงมีความถูกต้องเพียงใด

คำถามต่อไปนี้จะช่วยให้ผู้อ่านประเมินข้อเท็จจริงที่อ่านพบได้ว่า เป็นข้อเท็จจริงที่ดีมี ความเหมาะสมหรือไม่ (How good are the facts?)

2.1.1 ข้อเท็จจริงนั้น ๆ มีความเป็นปัจจุบันหรือไม่

ในการนำเสนอข้อเท็จจริงใด ๆ ก็ตาม ผู้เขียนจะต้องนำเสนอสิ่งที่เป็นความจริงและ เป็นปัจจุบันที่สุดเท่าที่จะทำได้ ความจริงบางอย่างอาจคงอยู่ได้ตลอดกาล แต่ความจริงบาง อย่างอาจจะมีการเปลี่ยนแปลงได้ ดังเช่นงานเขียนที่เกี่ยวกับการวิวัฒนาการของเครื่อง คอมพิวเตอร์ เนื่องจากวิทยาการในแขนงนี้กำลังได้รับการค้นพบและมีวิวัฒนาการที่ใหม่ ๆ เกิดขึ้นอยู่เรื่อย ๆ และรวดเร็ว ดังนั้นข้อมูลต่าง ๆ ที่เคยเป็นความจริงเมื่อ 3 ปีก่อน อาจจะ กลายเป็นข้อมูลล้าสมัยไปแล้วก็ได้

2.1.2 ข้อเท็จจริงนั้น ๆ ผู้เขียนนำมาจากแหล่งที่เชื่อถือได้หรือไม่

การอ่านงานเขียนประเภทเพิ่มพูนความรู้เพิ่มเติมนั้น ผู้อ่านจำเป็นต้องตรวจสอบถึง แหล่งข้อมูลต่าง ๆ ด้วยว่ามีความเชื่อถือไว้ใจได้มากน้อยเพียงใด เช่น อาจจะดูว่า ผู้เขียน เป็นใคร หากผู้เขียนเป็นบุคคลที่ผู้อ่านให้ความเชื่อถือ ท่านอาจต้องตรวจสอบแหล่งพิมพ์ หรือสถานที่ที่พิมพ์งานเขียนนั้นประกอบด้วย เพราะสถานที่พิมพ์บางแห่งไม่ค่อย ระมัดระวัง การตรวจสอบตัวสะกดคิพอ ก็อาจทำให้ข้อมูลหรือข้อเท็จจริงนั้น ๆ คลาด เคลื่อนได้ แหล่งต่าง ๆ ที่เป็นต้นกำเนิดของข้อมูลนั้นอาจจะได้มาจากหนังสือพิมพ์ จากผู้

ประกาศว่าทั้งจากสถานีวิทยุ และโทรทัศน์ หรืออาจจะได้มาจากคำบอกเล่าจากบุคคลต่าง ๆ แหล่งข้อมูลเหล่านี้ควรจะอยู่ในใจของผู้อ่านเพื่อจะได้นำมาช่วยตัดสินใจได้ว่า ข้อเท็จจริงที่ท่านได้มานั้น พอจะเป็นข้อเท็จจริงที่เชื่อถือได้มากน้อยเพียงใด

2.2 ความคิดเห็นมีความเหมาะสมหรือไม่เพียงใด

คำถามต่อไปนี้ใช้เป็นการประเมินความคิดเห็นที่อ่าน ว่ามีความเหมาะสมหรือไม่ (How good are the opinions?)

2.2.1 ความคิดเห็นที่อ่านพบนั้น มีความเชื่อถือได้แค่ไหนและเป็นความคิดเห็นของบุคคลที่เป็นผู้เชี่ยวชาญในสาขานั้น ๆ หรือไม่

งานเขียนบางประเภท ผู้เขียนอาจจะไม่ใช่ผู้เชี่ยวชาญหรือผู้ทรงความรู้ในสาขานั้นก็ได้ ตัวอย่าง เช่น นักกีฬาฟุตบอลมาแสดงความคิดเห็นต่อเรื่องการประกันภัยรถยนต์ หรือนักแสดงที่ออกความเห็นเกี่ยวกับการปฏิบัติคนให้เป็นผู้ที่มีสุขภาพดี เป็นต้น บุคคลทั้งสองอาชีพดังกล่าว ย่อมจะให้ ข้อคิดเห็นที่อาจจะดีและไม่ดีก็ได้ เพราะทั้งสองมิได้เป็นผู้เชี่ยวชาญในสาขาที่ต้องมาออกความคิดเห็นแต่อย่างใด ในทำนองกลับกัน ผู้ที่มีอาชีพทำโฆษณาสินค้าต่าง ๆ ย่อมจะเขียนข้อความหรือแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับสินค้านั้นได้อย่างเหมาะสมและน่าเชื่อถือก็ได้ เพราะความเป็นผู้เชี่ยวชาญในสาขาช่วยให้เขาทราบถึงเทคนิคหรือวิธีการเรียกร้อยความสนใจจากลูกค้าได้เป็นอย่างดี

2.2.2 ข้อคิดเห็นที่ปรากฏในงานเขียนนั้นตั้งอยู่บนรากฐานแห่งความจริงหรือไม่

การแสดงความคิดเห็นใด ๆ ก็ตาม จำเป็นต้องมีที่มาของมันเสมอว่าเป็นข้อคิดเห็นที่มาจากเรื่องใด อยู่ ๆ คนเราจะมาออกความคิดเห็นกันโดยไม่มีที่มาไม่ได้ ประการแรกจะต้องมีที่มาหรือเรื่องราวเกิดขึ้นเสียก่อน เช่น ร่างกฎหมายให้ผู้ขับขีมอเตอร์ไซด์สวมหมวกกันน็อก เมื่อร่างกฎหมายฉบับนั้นเป็นข่าวออกมาย่อมจะมีบุคคลต่าง ๆ แสดงความคิดเห็นกันอย่างมากมาย ในฐานะผู้อ่านที่มีโอกาสรับฟังหรือได้อ่านข้อคิดเห็นต่างๆ เหล่านั้น จะต้องรู้จักพิจารณาข้อคิดเห็นของแต่ละท่านว่าเหมาะสม และพอจะเชื่อถือได้หรือไม่ โดยนำ

มาพิจารณาประกอบกับเรื่องจริงที่เกิดขึ้นด้วย เช่น สถิติผู้เสียชีวิตโดยไม่สวมหมวกกันน็อก หรือรายงานของนายแพทย์ที่ได้กล่าวถึงผู้ป่วยที่บาดเจ็บจากการ อันเนื่องมาจากจับขี่มอเตอร์ไซด์ โดยไม่ได้สวมหมวกกันน็อก

กิจกรรมการเรียนรู้ที่ 2

จงอ่านข้อความต่อไปนี้ แล้วตอบคำถามท้ายเรื่อง

OLD PEOPLE IN AMERICA

In general, the people in America are getting older. Of course, everyone grows older, but the number of people over age 65 made up 11.4% of the population of the United States. In the year 2000, this group is expected to grow to 13.1%. And in 2050, it will be as high as 21.7%. One reason for this is that people can now expect to live longer than they used to. Although only 1% of the population lived to age 85 in 1981, by the year 2050 this number will probably increase five times, to over 5.2% of the population. As a result, the balance of different age groups is going to change greatly.

Answer the questions below

1. What is the main idea of the paragraph?

The main idea of the paragraph is

- a. Society is not going to change much in the near future.
..... b. Society is going to grow younger in the near future.
..... c. Society is going to change because people are living longer.

2. Do you think the writer's facts are believable?

3. Do you agree with the writer saying that by the year 2050, the number of people will probably increase five times to 5.2%? Why or why not?

.....
.....
.....

กิจกรรมการเรียนรู้ 3

จงอ่านข้อความต่อไปนี้ แล้วตอบคำถามท้ายเรื่อง

THOMAS ROBERT MALTHUS

Thomas Robert Malthus was an English economist. His most important work, which he wrote in 1798, was called "Essay on the Principle of Population." He believed that the world's population grows faster than its food

supply; that is, there is not enough food to feed everyone. He believed that if people continued to have large families, hunger, disease, and war would kill off the extra population.

1. What did Malthus believe?

..... a. There will not be hunger, disease, and war.

..... b. There will not be enough food for all the people in the world.

..... c. There will always be enough food for all the people in the world.

2. Do you think his belief is still true now?

Discuss your idea.

.....
.....
.....

สรุป

ความสามารถของการอ่านเชิงวิจารณ์อีกประการหนึ่ง ก็คือ การเป็นผู้ที่สามารถอ่าน แยกแยะประเด็นต่าง ๆ ออกได้ ว่าประเด็นใดเป็นข้อเท็จจริง และประเด็นใดเป็นข้อคิดเห็น ของผู้เขียน ประเด็นที่จะเป็นข้อเท็จจริงได้ก็ต้องเป็นสิ่งที่สามารถพิสูจน์ได้ว่า ถูกและผิด อย่างไร โดยมีหลักฐานมารองรับข้อพิสูจน์เหล่านั้น สำหรับประเด็นที่เป็นข้อคิดเห็นนั้น เป็นเพียงความคิดหนึ่ง ของผู้เขียน ซึ่งอาจจะถูกหรือผิดก็ได้ เพราะยังไม่มี การพิสูจน์ ใน ฐานะของผู้อ่านจึงจำเป็นต้องรู้จักวิเคราะห์แยกประเด็นต่าง ๆ เหล่านี้ให้ได้ ขณะเดียวกัน

ต้องเป็นผู้สามารถประเมินคุณค่าทั้งข้อเท็จจริงและข้อคิดเห็นต่าง ๆ ได้ว่า เป็นสิ่งที่มีคุณค่า และน่าเชื่อถือได้มากน้อยเพียงใด การวิจารณ์หรือประเมินสิ่งที่อ่านจำเป็นจะต้องมีเหตุผลที่น่าเชื่อถือ หรือสามารถอธิบายได้อย่างสมเหตุสมผล

ประเมินผลท้ายบท

1. จงอ่านข้อความทั้ง 3 ตอนต่อไปนี้ แล้วปฏิบัติดังนี้
 1. ให้หาหัวข้อเรื่อง (Topic) หรือสาระสำคัญ (Main idea) ของแต่ละตอน
 2. ให้บอกจุดมุ่งหมายของผู้เขียน และพิจารณาข้อความ ว่าเป็นความจริง หรือ เป็นความคิดเห็น
 3. ประเมินคุณค่าของข้อเท็จจริงหรือข้อคิดเห็นในแต่ละเรื่อง ว่ามีความน่าเชื่อถือหรือไม่ และมีความเหมาะสมกับจุดมุ่งหมายของผู้เขียนหรือไม่

A. (1) Older children—three-and-four-year-olds—seem to do fine in quality day care. (2) But recent studies are far from encouraging for new parents returning to work. (3)"There is rather robust evidence that children who've been in more than 20 hours of nonparental care a week in the first year of life are at greater risk of being insecure in their relationships with mothers," says Dr. Jay Belsky, a PennState authority on child care. (4)"Later in childhood, these kids are also likely to have more temper tantrums, be more disobedient and do less well in school." *

* Hal Straus, "The Day Care Dilemma," American Health Magazine, September 1983; quoted in W. H. Mitler and S. S de Orozco, Reading Faster and Understanding More (Glenview, Illinois: Scott, Foreman, 1990), 213.

1. In your own words, what is the main idea of this paragraph?

(Write a complete sentence.)

2. What is the author's main purpose? _____

3. What is Dr. Jay Belsky's main purpose? _____

4. Is the paragraph mostly fact or mostly opinion? _____

5. How well do the facts and opinions fit the author's purpose?

B. (1) Child-support payments should be as easy to make as car payments. (2) Employers help their workers repay credit-union loans with voluntary payroll deductions. (3) Now the city of Los Angeles is encouraging companies to follow suit in order to improve the compliance with child-support orders. (4) It doesn't cost much to do. (5) It can actually save time and money by avoiding the hassle that occurs when an employee's wages are garnished. (6) And, most important, it makes sure that children's needs for food, shelter and clothing can be met. (7) Many divorced parents do pay to support their children, but others have problems disciplining themselves to do so. (8) Studies show that fewer than half the parents who

are awarded child support receive the full amount that their children are owed; one-fourth get no support at all.*

1. In your own words, what is the main idea of this paragraph?

_____.

2. What is the author's main purpose? _____.

3. Where is an example of fact? Sentence number: _____.

Where is an example of opinion? Sentence number: _____.

Is this paragraph mostly fact or mostly opinion? _____.

4. Are the author's facts and opinions reliable? _____.

Why? _____.

5. How well do the facts and opinions fit the author's purpose?

_____.

*From "Support for Child Support," Los Angeles Times, 3 August 1988; quoted in W. H. Mitler and S. S. de Orozco, Reading Faster and Understand More (Glenview, Illinois: Scott, Foreman, 1990, 212-213.)

C. (1) Sweden, unlike America, has a comprehensive early child-care program, available as a right to all parents. (2) High fractions of mothers now work in both nations (84% in Sweden, 64% in America). (3) But in Sweden parents have assurance that someone dependable is caring for the kids during work hours. (4) More fundamentally, Sweden has decided that even single mothers (and their children) are entitled to a decent standard of living. (5) In the United States the typical public- assistance grant provides an income well below the poverty line. (6) It locks welfare mothers into a cycle of dependency. (7) It offers nothing to struggling single parents whose earnings place them slightly above welfare limits. (8) By contrast, in Sweden, as in most of Western Europe, payments to single mothers are sufficient to provide a modestly decent standard of living, and society offers other family supports as well.*

1. In your own words, what is the main idea of this paragraph?

2. What is the author's main purpose? _____

3. Where is an example of fact? Sentence number: _____

Where is an example of opinion? Sentence number: _____

Is this paragraph mostly fact or mostly opinion? _____

*Robert Kuttner, "Single-Parent Family Needn't Mean Disaster," quoted in W.H. Mitler and S. S. de Orozo, Reading Faster and Understand More (Glenview, Illinois: Scott, Foreman, 1990), 213.

4. Are the author's facts and opinions reliable? _____
Why? _____
5. How well do the facts and opinions fit the author's purpose?

2. จงอ่านเรื่องต่อไปนี้ แล้วตอบคำถามท้ายเรื่อง

A Talking Gorilla

Koko is a female gorilla. She lives at the Gorilla Foundation in California. Koko is not an ordinary gorilla. She can "talk." Koko knows and uses more than 500 words in sign language—the language of deaf people.

In the 1960's researchers taught chimpanzees to understand and use sign language. Washoe, a female chimpanzee, learned 132 signs in four years. Most people, however, did not believe that gorillas could learn sign language. They thought that gorillas were not as smart as chimpanzees.

In 1972, Dr. Francine "Penny" Patterson started to teach sign language to Koko. The gorilla was one year old at the time. After only 36 months, Koko could use 184 signs! Her sign language vocabulary included words like *airplane*, *lollipop*, *friend*, and *stethoscope*.

Koko continued to learn fast. Today she can do many of the same things that humans can do with language. She can ask and answer questions. She can

tell when she feels happy or sad. She can talk about the past or the future. She can insult people. She can even tell lies!

Dr. Patterson, a psychologist, has tested Koko's IQ. Her scores are between 85 and 95—a little below the IQ of an average human child. Testing Koko's IQ is not easy. Some test questions are unfair to gorillas. For example, Koko was asked to choose between a house or a tree for shelter from the rain. Koko naturally chose the tree. The answer was marked wrong.

Dr. Patterson also uses spoken language with Koko. Because of this, Koko can understand hundreds of spoken words. Koko herself cannot use spoken language, but she loves to listen to people's conversations. Researchers at the Gorilla Foundation have to spell out words like c-a-n-d-y and g-u-m when Koko is nearby.

People used to think that only humans could use language. It is true that gorillas cannot use their lips and tongues to speak, but they can communicate with people in other ways. Koko has taught us that gorillas are smart—at least as smart as chimpanzees. And we have a lot more to learn from her.

A) อ่านเพื่อหาข้อเท็จจริง

1. How many signs did Washoe learn?
a) 123 b) 132 c) 321
2. When did Dr. Patterson begin to teach Koko?
a) in 1972 b) in the 1960's c) in 1927

- 3) How old was Koko when she began to study sign language?
a) 36 months b) one year c) four years
- 4) How high is Koko's IQ?
a) 65-75 b) 75-85 c) 85-95
- 5) How many spoken words does Koko understand?
a) under 100 b) between 100 and 200 c) more than 500

B) อ่านเพื่อวิเคราะห์สาระสำคัญ

Choose the best answer.

1. The main idea of paragraph 1 is _____.
- a) Koko lives in California.
 - b) Koko the gorilla can use sign language.
 - c) sign language is used by deaf people.
2. The main idea of paragraph 4 is _____.
- a) Koko uses language the same way that people do.
 - b) Koko likes to tell lies.
 - c) Koko is a good language learner.
3. The main idea of paragraph 5 is _____.
- a) Koko is pretty smart.
 - b) human IQ tests aren't made for gorillas.
 - c) it's difficult to test Koko's IQ.

4. The main idea of the last paragraph is _____.
- a) gorillas can't use their lips and tongues to speak.
 - b) we can learn more from research with gorillas.
 - c) gorillas are as smart as chimpanzees.

C) อ่านเพื่อวิเคราะห์ข้อเท็จจริงโดยหาหลักฐานประกอบ

True or false? Decide if the statements are true (T) or false (F). Write the sentence from the story that supports your answer. If the article doesn't give the answer, write *It doesn't say*.

Example: Koko lives in Africa. F .

She lives at the Gorilla Foundation in California.

1. Koko isn't a person. _____.

_____.

2. Koko has a large vocabulary. _____.

_____.

3. Scientists taught sign language to chimpanzees before 1970. _____.

_____.

_____.

4. Koko learned 36 signs in three years. _____.

_____.

5. Dr. Patterson's nickname is "Penny." _____

6. Koko is usually polite and honest. _____

7. Dr. Patterson is a medical doctor. _____

8. Koko can understand only a few words of spoken English. _____

9. Candy is good for gorillas. _____

10. We know everything about Koko. _____
